

“Pasajes de la memoria”

“Estas serpientes enormes están allá, tengo mis ojos cerrados y veo un mundo espectacular de luces brillantes, y en medio de mis pensamientos enredados las serpientes empiezan a hablarme sin palabras”¹.

Cuenta la tradición de las etnias originarias de la región andino-amazónica que la ayahuasca² es el camino para reencontrarse con uno mismo y entrar en contacto con nuestro mundo y con la serpiente cósmica, madre de esta planta y guardiana de todos los secretos que la misma naturaleza posee. La figura de la serpiente ha estado tradicionalmente asociada al conocimiento, es decir, al mundo superior o el de los espíritus; así como también a la sexualidad y la fecundidad. Según el escritor estadounidense Joseph Campbell, existen un gran número de dioses creadores representados bajo la forma de la serpiente cósmica que van no sólo desde la Amazonia, México o Australia, sino también hasta Egipto, el Pacífico o la zona de la India. Sin embargo, existen unos puntos de ruptura en la veneración de la serpiente como creadora, concretamente en la cultura clásica y judeocristiana, en la que ésta adquiere una significación despectiva³.

1 Testimonio del antropólogo canadiense Jeremy Narby tras realizar una sesión de ayahuasca para investigar la relación existente entre las plantas alucinatorias y los conocimientos botánicos de los indígenas del Amazonas peruano. NARBY, Jeremy: *La serpiente cósmica. El ADN y los orígenes del saber*. Racimos de Ungurahui, Lima, 1997.

2 La ayahuasca es una mezcla de plantas, sobre todo realizada a partir de un tipo de liana o enredadera, que altera el estado de la conciencia y que da nombre al propio brebaje.

3 CAMPBELL, Joseph: *The Mask of God: Creative Mythology*. Viking Penguin, Nueva York, 1968.

En la obra de Myriam Moreno la serpiente se convierte en *leitmotiv* de su discurso como representación positiva y como símbolo universal de la creación y la energía creativa-sexual, reencontrándose de esta forma con las culturas ancestrales. Recupera los ecos del pasado, tanto prehistórico como precolombino, enlazándolos a su vez con las culturas orientales. Moreno desea establecer un diálogo entre el pasado y el presente a partir de diferentes manifestaciones que van desde la performance, la escultura o el vídeo hasta las instalaciones, la pintura, el collage o la joyería para reactualizar así sus significados. Si bien, su obra se distancia de la de otros artistas que, con unos intereses similares, retoman representaciones o formas de hacer del pasado. Moreno más bien recoge ese valor semántico de los materiales o las formas para articular sus piezas y hacer alusión a sus vivencias.

A diferencia de los trabajos anteriores, en los que la artista trata de forma más abstracta los conceptos relativos a la serpiente, en las obras que ahora nos ocupan indaga sobre todo en la representación de su piel. Un motivo que aparece pintado en su serie *Otras pieles* (2014) y con el que crea formas circulares recordando a los mandalas, tan presentes en el budismo tántrico; pero también, como argumenta Carl Jung, un elemento muy usado de forma universal en otros ámbitos culturales⁴. Estas formas geométricas, junto con trazos ondulantes que cruzan el lienzo de parte a parte, también son introducidas en su otra serie titulada *Ligeras ondulaciones* (2014). Los collages sugieren paisajes o campos de cultivo, planteando cuestiones acerca de la fertilidad y la tierra; y que se asociarían nuevamente a la figura de la serpiente. Un animal que por estar siempre en contacto con la tierra es considerado perteneciente a su orden.

Por otra parte, en las piezas *Lo aprehendido* (2014) o *Gavetas de lo vivido* (2014) la piel de la serpiente aparece representada a partir de pequeños objetos de formas muy simples pero no exentos de una complejidad ontológica conectando con todo lo relativo a la madre naturaleza, la creación y la transmisión de sabiduría. Son formas orgánicas realizadas con medias de vestir -una prenda no exenta de connotaciones vinculadas a la mujer- y cuya función puede ser considerada como de una segunda

piel, reivindicando una transformación o evolución necesaria como vía de acceso y comprensión hacia el mundo. Las medias están rellenas de arroz, materiales que a su vez remiten al nacimiento y la creación; y que aparecen cosidas con un hilo de color rojo. Quizá sean las venas de la serpiente por las que fluya su sangre, pero también estas líneas rojas se refieren, según la tradición oriental, a la unión de los seres y las experiencias vitales. En definitiva, la piel sería aquello vivido, lo aprehendido y lo asimilado para construir el futuro. La muda de piel de la serpiente nos hablaría de fuerza y transformación. De esta forma como explica la artista: "Al igual que las serpientes, las mujeres mudamos de piel y es con esa doble piel con la que vivimos y aprendemos. Con esas experiencias vividas construimos el futuro, trazamos una línea roja que lo une todo y nos une con nosotras con quienes nos han acompañado, cortando el hilo en aquellos momentos que es preciso. Todo esto conforma unas nuevas realidades, construye belleza, conforma vida".

José Luis Giner Borrull

“Passatges de la memòria”

“Aquestes serps enormes són allà, tinc els ulls tancats i veig un món espectacular de llums brillants i, al mig dels meus pensaments enredats, les serps comencen a parlar-me sense paraules”¹.

Conta la tradició de les ètnies originàries de la regió andinoamazònica que l'ayahuasca² és el camí per retrobar-se amb un mateix i entrar en contacte amb el nostre món i amb la serp còsmica, mare d'aquesta planta i guardiana de tots els secrets que posseeix la naturalesa mateixa. La figura de la serp ha estat tradicionalment associada al coneixement, és a dir, al món superior o el dels esperits; així com també a la sexualitat i la fecunditat. Segons l'escriptor estatunidenc Joseph Campbell, hi ha un gran nombre de déus creadors representats sota la forma de la serp còsmica que van no solament des de l'Amazònia, Mèxic o Austràlia, sinó també fins a Egipte, el Pacífic o la zona de l'Índia. Això no obstant, hi ha uns punts de ruptura en la veneració de la serp com a creadora, concretament en la cultura clàssica i judeocristiana, en la qual aquesta adquireix una significació despectiva³.

1 Testimoni de l'antropòleg canadenc Jeremy Narby després de realitzar una sessió d'ayahuasca per investigar la relació existent entre les plantes al·lucinatòries i els coneixements botànics dels indígenes de l'Amazones peruà. NARBY, Jeremy: La serpiente còsmica. El ADN y los orígenes del saber, Racimos de Ungurahui, Lima, 1997.

2 L'ayahuasca és una mescla de plantes, feta sobretot a partir d'un tipus de liana o enfiladissa, que altera l'estat de la consciència i dona nom al beuratge.

3 CAMPBELL, Joseph: The Mask of God: Creative Mythology, Viking Penguin, Nova York, 1968.

En l'obra de Myriam Moreno, la serp es converteix en leitmotiu del seu discurs com a representació positiva i com a símbol universal de la creació i l'energia creativa-sexual: d'aquesta manera es retroba amb les cultures ancestrals. Recupera els ecos del passat, tant prehistòric com precolombi i els enllaça al seu torn amb les cultures orientals. Moreno desitja establir un diàleg entre el passat i el present a partir de diferents manifestacions que van des de la performance, l'escultura o el vídeo fins a les instal·lacions, la pintura, el collage o la joieria per reactualitzar-ne així els significats. Si bé la seua obra es distancia de la d'altres artistes que, amb uns interessos semblants, reprenen representacions o formes de fer del passat, Moreno més aviat recull aquest valor semàntic dels materials o de les formes per articular les seues peces i fer al·lusió a les seues vivències.

A diferència dels treballs anteriors, en els quals l'artista tracta de forma més abstracta dels conceptes relatius a la serp, en les obres de què ara ens ocupem indaga sobretot en la representació de la seua pell. Un motiu que apareix pintat en la seua sèrie *Altres pells* (2014) i amb el qual crea formes circulars recordant els mandales, tan presents en el budisme tântric; però també -com argumenta Carl Jung- un element molt usat de forma universal en altres àmbits culturals⁴. Aquestes formes geomètriques, junt amb traços ondulants que creuen el llenç de banda a banda, també són introduïdes en la seua altra sèrie titulada *Lleugeres ondulacions* (2014). Els collages suggereixen paisatges o camps de cultiu, plantejant qüestions sobre la fertilitat i la terra; i que s'associarien novament a la figura de la serp. Un animal que, per estar sempre en contacte amb la terra, és considerat pertanyent a la seua ordre.

D'altra banda, en les peces *“Lo aprehendido”* (2014) o *“Gavetas de lo vivido”* (2014), la pell de la serp apareix representada a partir de petits objectes de formes molt simples però no exempts d'una complexitat ontològica connectant amb tot el que es refereix a la

4 CAMPBELL, Joseph: The Mask of God: Creative Mythology, Viking Penguin, Nova York, 1968.

mare naturalesa, la creació i la transmissió de saviesa. Són formes orgàniques realitzades amb calces de vestir -una peça no exempta de connotacions vinculades a la dona- i la funció de la qual pot ser considerada com d'una segona pell, reivindicant una transformació o evolució necessària com a via d'accés i comprensió cap al món. Les calces són farcides d'arròs, materials que al seu torn remetent al naixement i a la creació; i que apareixen cosides amb un fil de color roig. Potser són les venes de la serp per què fluisca la seua sang, però també aquestes línies roges es refereixen, segons la tradició oriental, a la unió dels éssers i les experiències vitals. En definitiva, la pell seria el que s'ha viscut, aprehès i assimilat per construir el futur. La muda de pell de la serp ens parlaria de força i transformació. D'aquesta manera, tal com explica l'artista: "Igual que les serps, les dones mudem de pell i és amb aquesta doble pell amb què vivim i aprenem. Amb aquestes experiències viscudes construïm el futur, tracem una línia roja que ho uneix tot i ens uneix amb nosaltres, amb els que ens han acompanyat, tallant el fil en els moments en què cal. Tot això conforma unes noves realitats, construeix bellesa, conforma vida".

José Luis Giner Borrull

"Memory Passages"

"These huge snakes are there, I have my eyes closed and I see a spectacular world of bright lights, and amid my thoughts tangled snakes begin to speak without words"¹.

In the tradition of the original peoples from the Andes-Amazon regions, ayahuasca² is the way to reconnect with yourself and get in touch with our world and the cosmic serpent, mother and guardian of this plant and all the secrets that nature possesses. The figure of the snake has been traditionally associated with knowledge, that is, the upper world or spirit; as well as sexuality and fertility. According to the American writer Joseph Campbell, there are many creator gods represented in the form of the cosmic serpent ranging not only from the Amazon, Mexico or Australia, but also to Egypt, the Pacific or the area of India. However, there are a few breakpoints in the worship of the serpent as a creator, namely the classical and Judeo-Christian culture, in which it acquired a derogatory meaning³.

1 Testimony of Canadian anthropologist Jeremy Narby following an ayahuasca session to investigate the relationship between hallucinatory plants and botanical knowledge of indigenous Peruvian Amazon. Narby, Jeremy: The cosmic serpent. The DNA and the origins of knowledge clusters Ungurahui, Lima, 1997.

2 Ayahuasca is a mixture of plants, mostly made from a type of vine or creeper, which alters the state of consciousness and that, gives name to own concoction.

3 CAMPBELL, Joseph: The Mask of God: Creative Mythology, Viking Penguin, New York, 1968.

In the work of Myriam Moreno the snake becomes a leitmotif of her speech as a positive representation and as a universal symbol of creation and creative-sexual energy, thus rediscovering the ancient cultures. Retrieves the echoes of the past, both prehistoric and pre-Columbian, linking them in turn with Eastern cultures. Moreno wants to establish a dialogue between the past and present from different events ranging from performance and installations, sculpture, video, painting, collage and jewelry in order to retrain their meanings. Although her work is away from other artists with similar interests, they resume representations or ways of the past. Moreno rather reflects on the semantic value of the materials or forms to articulate their parts and make reference to their experiences.

Unlike previous work in which the artist addresses more abstract concepts relating to the serpent, in these works that we now speak of, mainly explores the representation of its skin. One reason is painted in the series *Other skins* (2014) that creates circular shapes reminding mandalas, as presented in Tantric Buddhism; but also, as argued by Carl Jung, an element widely used universally in other cultural⁴ areas. These geometric forms, together with

Wavy lines crossing the canvas from side to side, are also introduced in her other series entitled *Light ripples* (2014). The collages suggest landscapes or fields, raising questions about fertility and the earth; and that again associates the figure of the snake. An animal to be always in contact with the ground is considered belonging to its order.

Furthermore, in the pieces "The apprehended" (2014) or the "Lived drawers" (2014) Snake skin is represented as small objects from very simple shapes but not without an ontological complexity connecting with all matters relating to the mother Nature, the creation and transmission of knowledge. They are made with stockings, organic shapes not without its connotations linked to the woman, which function can be considered as a second skin, claiming a

transformation or changes required as a gateway to the world and understanding garment. Stockings are filled with rice, materials which in turn refers to birth and creation; and shown stitched with red thread. Perhaps it's the veins snake by flowing blood, but these red lines refer, according to Eastern tradition, to the union of beings and life experiences. In short, the skin would be what is lived, what is apprehended and assimilated to build the future. The snake shed speaks to us of strength and transformation. In this way the artist explains: "Like snakes, women shed from skin and with that double skin it is what we live and learn. With those experiences we build the future, draw a red line that ties them all and unites us with us and with whom we have been accompanied, cutting the thread when necessary. All this makes new realities, builds beauty, life forms.

José Luis Giner Borrull

Victor Jacob Johnson Blanco
Traducción del texto

4 JUNG, Carl (ed.): *Man and his Symbols*, Doubleday, New York, 1969

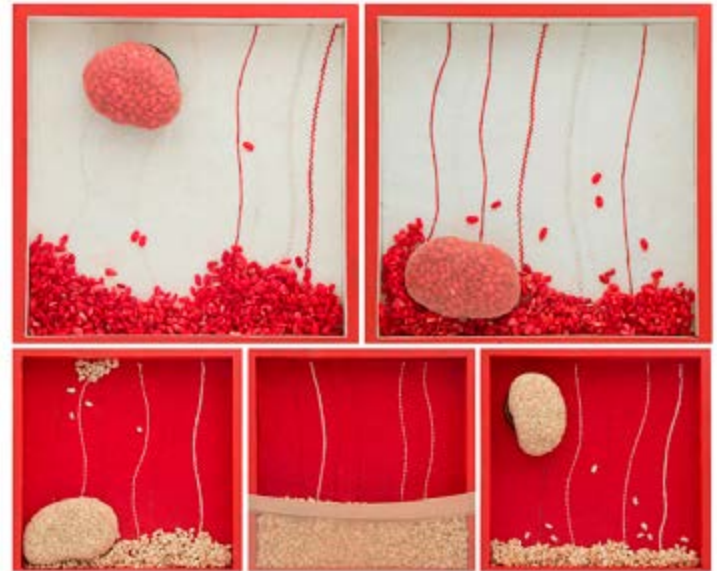
"lo aprehendido" (collar, medias y arroz. 2013)

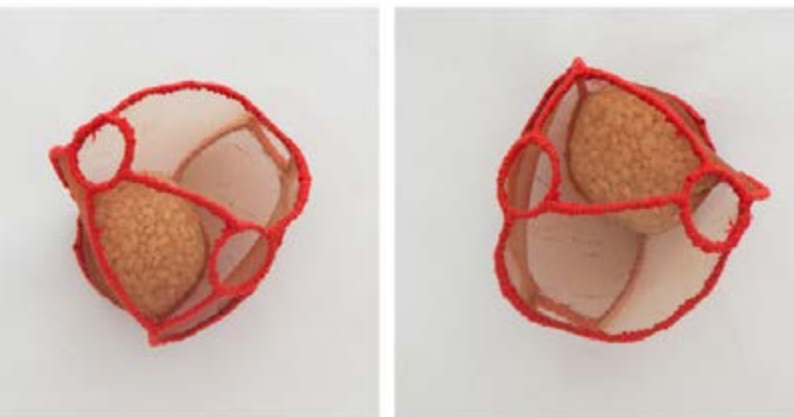
"lo aprehendido" (collar, medias y arroz. 2013)

"gavetas de lo vivido" (collage con arroz y cosido. 13x13x7 cm. 2014)

"lo que será" (collage con arroz y cosido. 17x17 cm. 2014)

16 *"lo aprehendido"* (miniesculturas: estructura de cobre, medias y arroz. 88x70x85 mm. 2014)

"tigera ondulaciones" (collage con cosido. 8x11 cm. 2014)

“genbu” (sashiko: collage con cosido. 8x11 cm. 2014)

“lo que fuimos, lo que seremos” (fieltro de lana e hilo. 8x11 cm. 2014)

